

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE WORLD AGRICULTURAL MACHINERY MARKET

У статті розглянуто тенденції розвитку світового ринку сільськогосподарської техніки. Загальний тренд має нестабільну тенденцію, що притаманно усім видам сільськогосподарської техніки. Цей тренд значною мірою зумовлюється циклічністю економічної динаміки. Світовому ринку сільськогосподарської техніки притаманна чітка регіональна структурованість у розрізі експорту та імпорту. Концентрація провідних країн-експортерів на ринку є високою та продовжує посилюватися.

Ключові слова: сільськогосподарська техніка, світовий ринок, експорт, імпорт, сільське господарство.

В статье рассмотрены тенденции развития мирового рынка сельскохозяйственной техники. Общий тренд имеет нестабильную тенденцию, что присуще всем видам сельскохозяйственной техники. Этот тренд в значительной степени обусловлен

циклическостью экономической динамики. Мировому рынку сельскохозяйственной техники присуща четкая региональная структурированность в разрезе экспорта и импорта. Концентрация ведущих стран-экспортеров на рынке высокая и продолжает усиливаться.

Ключевые слова: сельскохозяйственная техника, мировой рынок, экспорт, импорт, сельское хозяйство.

The article discusses the development trends of the world agricultural machinery market. The general trend is an unstable trend, which is inherent in all types of agricultural equipment. This trend is largely due to the cyclical nature of economic dynamics. The world market for agricultural machinery has a clear regional structure for export and import. The concentration of the leading exporting countries in the market is high and continues to grow.

Key words: agricultural machinery, world market, export, import, agriculture.

УДК 334.758: 631.372

Марков Р.Р.

аспірант

Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»

Постановка проблеми. Сільське господарство України є однією з найважливіших ланок національної економіки не лише з огляду на його значимість на внутрішньому ринку, а й урахувавши нарощування експортної орієнтації та поступове посилення конкурентних позицій на світовому ринку. Провідним чинником підвищення конкурентоспроможності нині є рівень забезпеченості галузі сучасними якісними та високопродуктивними технічними засобами. Однак вітчизняне сільськогос-

подарське машинобудування поки що розвинене недостатньо, а значні обсяги постачання техніки забезпечуються імпортом, що стримує розвиток сільського господарства. Тому вивчення світового ринку сільськогосподарської техніки має велике значення для формування ефективної стратегії технічного забезпечення аграрного виробництва. Крім того, українське сільськогосподарське машинобудування має високий потенціал зростання і може у перспективі стати експортоорієнтованою

галуззю, що поряд із сільським господарством забезпечить вихід України на світові ринки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми забезпечення сільськогосподарських товаровиробників технікою та розвиток ринку технічних засобів в Україні і світі стали предметом окремих наукових досліджень, однак не здобули належного поширення у науковій літературі. Так, серед найбільш активних дослідників доцільно виділити В.В. Іванишина, М.В. Мальчика, О.В. Попка, Я.Ф. Навроцького, Д.Ю. Солов'я, Я.К. Білоусько та ін.

Зокрема, В.В. Іванишин свої наукові розвідки спрямовує на виявлення та оцінювання тенденцій і перспектив розвитку провідних світових виробників сільськогосподарської техніки [1]. Натомість наукові дослідження М.В. Мальчика та О.В. Попко присвячені аналізу вітчизняного сільськогосподарського машинобудування, виявленню та систематизації його основних проблем, розробленню ключових напрямів державної політики розвитку для розв'язання проблеми матеріально-технічного забезпечення всіх галузей аграрного сектору України та їх виведення на якісно новий рівень функціонування сільськогосподарського виробництва [2]. Ці дослідження продовжені та суттєво поглиблені Я.Ф. Навроцьким, який указує на низький технічний та інноваційний рівень вітчизняного машинобудування [3] й намагається обґрунтувати найбільш прийнятні шляхи вирішення проблеми технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, зокрема через програму компенсації за придбання вітчизняну високопродуктивну та високотехнологічну сільськогосподарську техніку, активізацію лізингових програм, розроблення й фінансування програм щодо впровадження інноваційних технологій виробниками вітчизняної сільськогосподарської техніки [4]. Поряд із тим Д.Ю. Соловей та Я.К. Білоусько пропонують здійснити структурну перебудову вітчизняного сільськогосподарського машинобудування на основі створення національних і міжнаціональних промислово-фінансових об'єднань, упорядкувати справляння мита на техніку іноземного виробництва, аналогі якої виробляються в Україні, придбавати ліцензії на виробництво окремих видів техніки, активізувати державну підтримку тощо [5]. Однак наукових досліджень, присвячених основним тенденціям на світовому ринку сільськогосподарської техніки, недостатньо, що обмежує розроблення основних напрямів удосконалення технічного забезпечення вітчизняних товаровиробників.

Постановка завдання. З огляду на вищевказане, метою дослідження стало вивчення основних тенденцій, що притаманні нині світовому ринку сільськогосподарської техніки у розрізі її основних видів, а також регіонів та країн-експортерів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Потреба українських сільськогосподарських товаровиробників в імпортній техніці достатньо висока. Наприклад, у рейтингу світових імпортерів машин для підготовки ґрунту Україна посідає 6-е місце й займає 4,3% світового ринку, збиральної техніки – 10-е місце із часткою у 2,3% світового імпорту. Причина такого становища полягає у недостатньому рівні розвитку вітчизняного машинобудування, яке, за твердженням М.В. Мальчика та О.В. Попко, суттєво відстає від досягнень науково-технічного прогресу і потребує відповідного системного переоснащення та державної підтримки [2]. Як указує Я.Ф. Навроцький, із боку машинобудівників вітчизняному сільськогосподарському виробнику пропонується давня, морально застаріла, малопотужна та малопроодуктивна сільськогосподарська техніка [3].

Така ситуація притаманна не тільки Україні, що й призводить до розвитку міжнародної торгівлі технічними засобами сільськогосподарського виробництва (рис. 1). Технічні засоби представлені чотирма основними категоріями: 1) тракторами всіх марок; 2) збиральною технікою, до якої відносяться косарки, молотилки, подрібнювачі соломи, машини з очистки, сортування сіна та сіноворущилки тощо; 3) машинами для підготовки ґрунту, зокрема плугами, боронами, культиваторами, сіялками, посадковими машинами, розкидачами добрив тощо; 4) іншою сільськогосподарською технікою, у тому числі машинами для кормовиробництва, лісового господарства тощо.

Тренди міжнародної торгівлі усіма видами сільськогосподарської техніки мають схожі характеристики. Вони нестабільні, вирізняються значними динамічними коливаннями, однак мають загальну тенденцію до зростання. Крім того, тренди світової торгівлі сільськогосподарською технікою цілком відповідають тенденціям обсягів міжнародної торгівлі у цілому та особливо корелюють із тенденціями торгівлі сільськогосподарськими продуктами рослинного і тваринного походження. Зокрема, у період 1996–2002 рр. обсяги продажу техніки на світовому ринку залишалися порівняно стабільними. У 2002 р. започаткувався висхідний тренд, що тривав до 2008 р. і зумовив приріст торгівлі тракторами та машинами для підготовки ґрунту майже у чотири рази, збиральною й іншою сільськогосподарською технікою – у середньому у три рази. Світова фінансово-економічна криза 2008–2009 рр. призвела до втрати тенденції випереджаючого зростання та зумовила скорочення торгів на 21–44%. Починаючи з 2010–2011 рр. обсяги світової торгівлі сільськогосподарською технікою хоча і зростають, проте не мають стабільної динаміки.

Важливо розуміти тип і сутність зв'язку світової торгівлі технікою та сільськогосподарськими

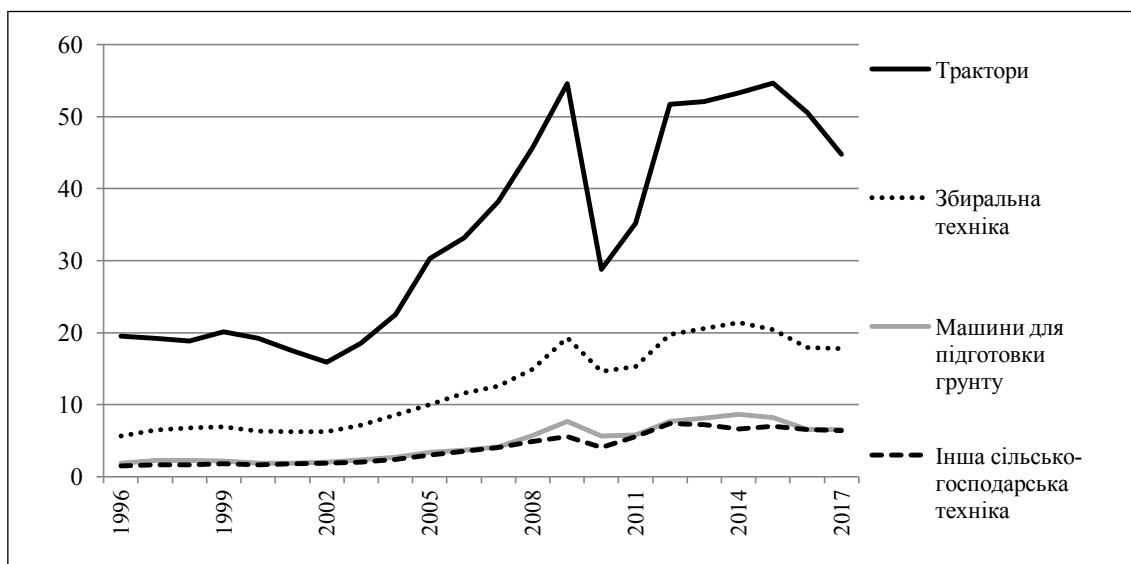

Рис. 1. Динаміка обороту сільськогосподарської техніки на світовому ринку в 1996–2017 рр., млрд. дол.

Джерело: сформовано автором на основі [6; 7]

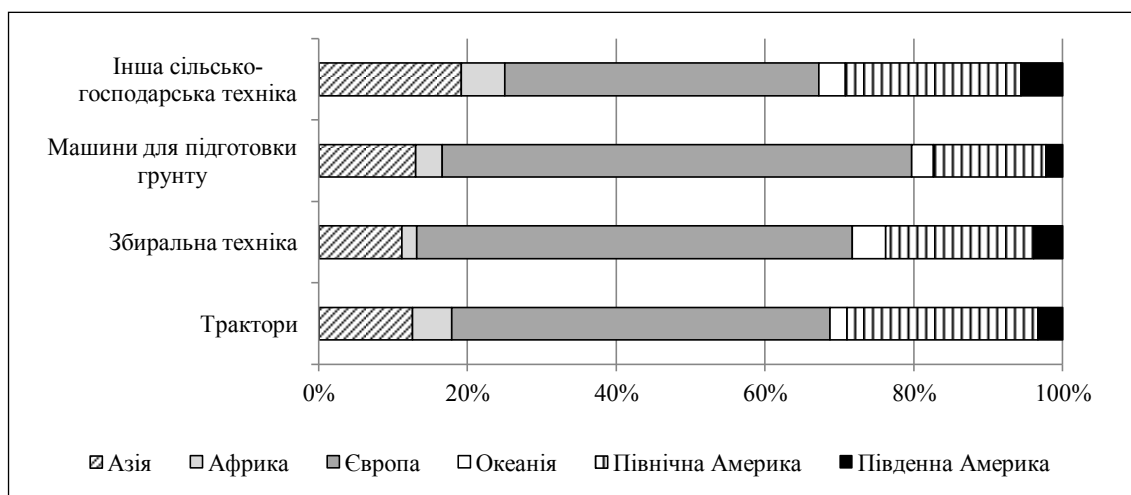

Рис. 2. Регіональна структура імпорту сільськогосподарської техніки у середньому за 2015–2017 рр., млрд. дол.

Джерело: сформовано автором на основі [6; 7]

продуктами. Вони мають причинно-наслідковий складник, однак рушійним чинником виступає не торгівля технікою, як можна було б очікувати, коли надходження технічних засобів утворює умови для розвитку сільського господарства та спричинює збільшення виробництва і реалізації на світовому ринку продуктів рослинного і тваринного походження. Навпаки, збільшення виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції виступає рушійною силою формування торгових потоків, адже це створює фінансові умови майбутнього розвитку і дає змогу товаровиробникам спрямовувати зароблені кошти на технічне оновлення і модернізацію ресурсного забезпечення виробництва. Такий зв'язок традиційно притаманний укра-

їнським товаровиробникам, а як свідчить дослідження, й виробникам у інших країнах.

Основна частка товаровиробників, що купують техніку на світовому ринку, розміщена в Європі, а також Північній Америці та Азії (рис. 2).

Серед країн, що імпортують трактори, провідні позиції займають США та Канада (відповідно 18,0% та 6,1%). На ринку машин із підготовки ґрунту ці країни також займають значну частку: США – 1-е місце та 8,6% світового обороту, Канада – 5-е місце та 5,2% обороту; збиральної техніки – США – 1-е місце та 11,0% обороту, Канада – 4-е місце та 6,9% обороту; іншої сільськогосподарської техніки – США – 1-е місце та 15,0% обороту, Канада – 3-є місце та 5,1% обо-

роту. Однак це викликано намаганнями зекономити витрати на оплаті працівників машинобудівних компаній, які впродовж 1990 – початку 2000 рр. активно переносили виробничі потужності з території своїх країн до Мексики, у результаті чого Мексика посіла друге місце серед країн – експортерів тракторів (13% світового товарообороту). Тим не менше у США і Канаді досі залишилися значні виробничі потужності, що забезпечує цим країнам провідні місця у рейтингах експортерів сільськогосподарської техніки.

Також значні обсяги імпорту сільськогосподарської техніки характерні Франції (від 3,7% до 8,4% світового обороту по різних видах техніки), Німеччині (від 4,9% до 9,8%), Великобританії (3,3% до 5,5%), Нідерландам (від 2,5% до 3,1%). Однак це стало результатом поділу праці в межах Європейського Союзу, оскільки ці ж країни є активними постачальниками техніки на світовий ринок.

У цілому країни, що є основними експортерами техніки на світовому ринку, також й імпортерами, розташовані здебільшого у Європі, а також Північній Америці та Азії (рис. 3). Це пов'язано з розміщенням основних виробників сільськогосподарської продукції й є цілком логічним. Так, європейськими машинобудівниками експортується 61,8% світового товарообороту тракторів, а європейськими сільськогосподарськими товаровиробниками імпортується 58,6% обороту тракторів, північноамериканськими – відповідно 20,5% та 19,9%, азійськими – 15,2% та 11,2%, південноамериканськими – 1,8% та 3,9%, африканськими – 0,1% та 2,0%, товаровиробниками Океанії – 0,6% та 4,5%.

Важливим аспектом вивчення світового ринку сільськогосподарської техніки є дослідження пове-

дінки провідних фірм-виробників, оскільки вона істотно впливає на товарні потоки. Так, узагальнюючи дослідження В.В. Іванишина [1], можна виявити такі основні її характеристики:

- розміщення дочірніх підприємств і підрозділів якомога ближче до потенційних покупців;
- поглинання діючих у регіонах підприємств сільськогосподарського машинобудування з їх перепрофілюванням;
- розширення спектру додаткових послуг для споживачів;
- провадження активної інвестиційної технічної політики, спрямованої на вдосконалення і створення технічних засобів на основі новітніх досягнень науки і техніки, які відповідають вимогам передових ресурсозберігаючих та енергозощаджуючих сільськогосподарських технологій [1].

Сукупно така поведінка фірм-виробників розширює їхні власні ринки збуту, однак почасти призводить до номінального скорочення міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою.

Однак, повертаючись до аналізу структури світового експорту сільськогосподарської техніки в розрізі основних країн-постачальників, потрібно відзначити, що такими країнами є здебільшого технічно розвинуті держави з інноваційною основою розвитку (рис. 4 та табл. 1).

У процесі дослідження було здійснено рейтинговий аналіз за методом суми місць з урахуванням вагомості частки країн у світовому обороті різних видів сільськогосподарської техніки. З'ясовано, що серед п'ятірки найбільших експортерів місця розподілилися у такий спосіб: 1-е місце – Німеччина, 2-е – США, 3-є – Італія, 4-е – Нідерланди, 5-е – Китай. Сукупно ці країни формують понад половину усього обороту з торгівлі сільськогоспо-

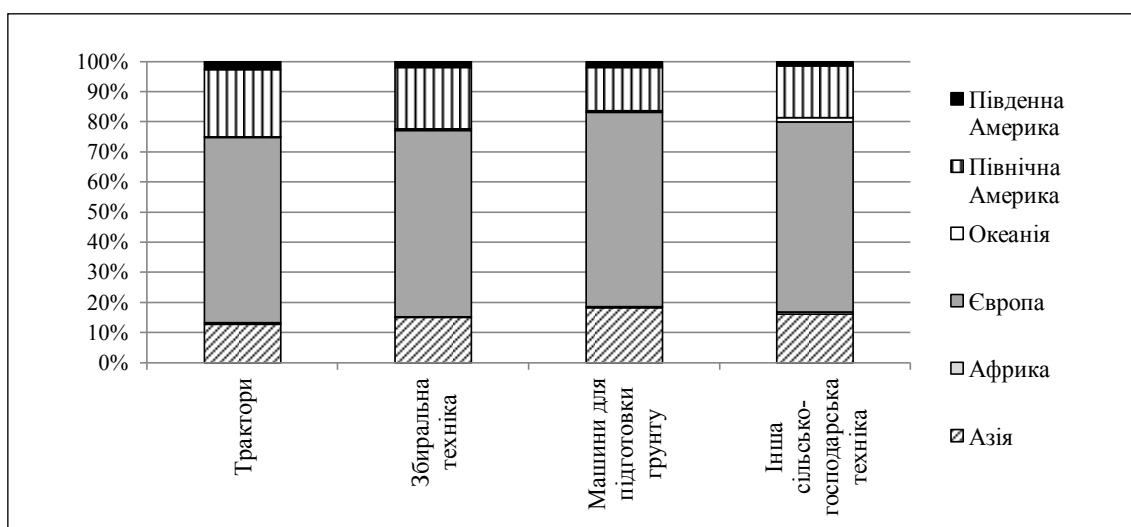

Рис. 3. Регіональна структура експорту сільськогосподарської техніки у середньому за 2015–2017 рр., млрд. дол.

Джерело: сформовано автором на основі [6; 7]

дарською технікою у світі. Високим є також рівень концентрації обороту техніки по топ-10 країн-експортерів, що у середньому по різних видах технічних засобів коливається у межах 70,3–77,9% світового обороту. Шосте місце серед країн-експортерів посіла Канада, 7-е – Франція, 8-е – Мексика, 9-е – Бельгія-Люксембург, 10-е – Швеція. Також вагомий вплив на світове виробництво і торгівлі сільськогосподарською технікою справляють Японія (11-е місце), Великобританія (12-е), Австрія (13-е), Фінляндія (14-е), Польща (15-е) та Данія (16-е місце у світовому рейтингу).

Потрібно відзначити, що торгівля сільськогосподарською технікою утворює значні переваги країнам-експортерам. Так, вона створює значні надходження від зовнішньоекономічної

діяльності: світовий оборот із торгівлі тракторами перевищує 45 млрд. дол., збиральною технікою – 18 млрд. дол., машин для підготовки ґрунту – 6,6 млрд. дол., іншої сільськогосподарської техніки – 6,4 млрд. дол. (або понад 76 млрд. дол. сукупно). Також вона дає змогу розвивати вітчизняну промисловість, створювати додаткові робочі місця, збільшувати обсяги сільськогосподарського виробництва, наповнювати державний бюджет тощо. Україна як держава, що нині активно розвиває виробництво військової та іншої техніки, може в перспективі поширювати й виробництво тракторів, комбайнів та інших технічних засобів для сільського господарства. Проте для цього необхідно запроваджувати активну державну політику підтримки, розробляти і реалі-

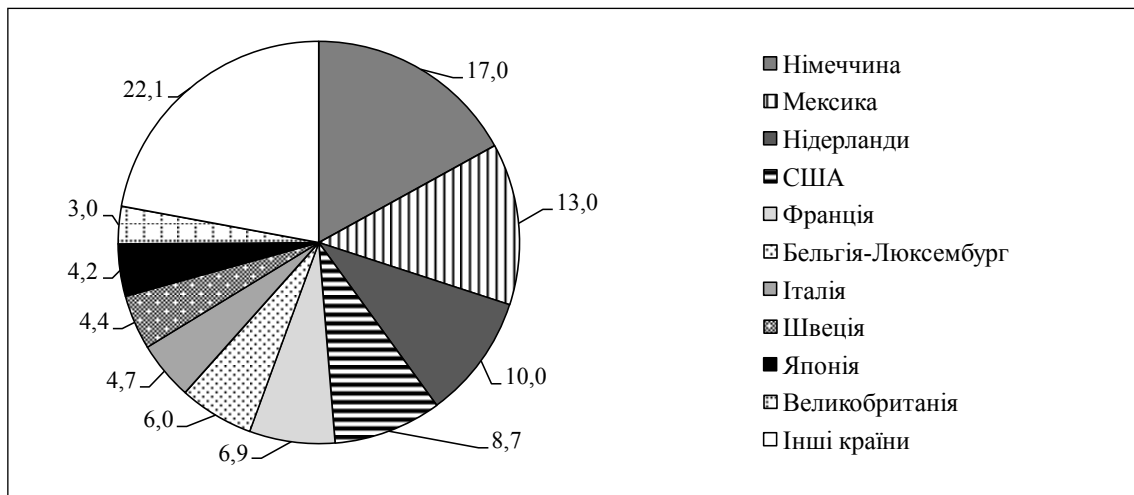

Рис. 4. Структура світового експорту тракторів у розрізі країн-експортерів у 2015–2017 рр., млрд. дол.

Джерело: сформовано автором на основі [6; 7]

Таблиця 1

Рейтинг країн – експортерів сільськогосподарської техніки у 2015-2017 рр.

Рейтингове місце	Збиральна техніка		Машини для підготовки ґрунту		Інша сільськогосподарська техніка	
	країни	частка у світовому обороті, %	країни	частка у світовому обороті, %	країни	частка у світовому обороті, %
1	Німеччина	19,0	Німеччина	19,0	Німеччина	15,0
2	США	16,0	Італія	9,9	Нідерланди	10,0
3	Китай	9,6	Китай	9,9	США	9,6
4	Італія	6,4	США	9,0	Італія	9,0
5	Бельгія-Люксембург	5,4	Франція	6,1	Китай	8,8
6	Франція	5,0	Канада	4,4	Канада	7,2
7	Нідерланди	4,1	Нідерланди	3,4	Фінляндія	6,2
8	Великобританія	3,8	Швеція	3,2	Швеція	3,6
9	Польща	3,3	Японія	2,9	Бельгія-Люксембург	3,1
10	Австрія	2,4	Австрія	2,5	Данія	2,6
-	Інші	25,0	Інші	29,7	Інші	24,9

Джерело: сформовано автором на основі [6; 7]

зовувати спеціальні програми, поширювати інновації тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Світовий ринок сільськогосподарської техніки доволі емний та перевищує 76 млрд. дол. Його тренди є нестабільними та у цілому повторюють загальні тенденції динаміки світової торгівлі, особливо корелюючи з тенденціями торгівлі сільськогосподарськими продуктами. Як у розрізі імпортерів, так і експортерів торговельних потоків світовий ринок зосереджений переважно в Європі, Північній Америці та Азії. Провідними країнами – імпортерами техніки є основні виробники продуктів тваринного і рослинного походження. А експорт техніки став важливим напрямом зовнішньоекономічної діяльності Німеччини, США, Італії, Нідерландів, Китаю. Україна має значний потенціал щодо розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування та виходу на світові ринки технічних засобів у перспективі. Однак реалізація цього потенціалу вимагає запровадження спеціальної державної політики підтримки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Іванишин В.В. Тенденції розвитку світового ринку сільськогосподарської техніки. *Ефективна економіка*. 2012. № 2. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1509>.
2. Мальчик М.В., Попко О.В. Маркетингові дослідження стану та перспектив розвитку ринку сільськогосподарської техніки України. *Вісник економічної науки України*. 2016. № 2. С. 126–129.
3. Навроцький Я.Ф. Сучасний розвиток ринку сільськогосподарської техніки. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 19. № 3. С. 63–69.
4. Навроцький Я.Ф. Тенденції розвитку ринку сільськогосподарської техніки. *Економіка АПК*. 2015. № 8. С. 56–59.
5. Соловей Д.Ю., Білоусько Я.К. Аналіз кон'юнктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні. *Економіка АПК*. 2014. № 1. С. 40–44.
6. Statistics on merchandise trade. *The World Trade Organization*. URL : https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/merch_trade_stat_e.htm.
7. The Product Complexity Index. *The Observatory of Economic Complexity*. URL : <https://atlas.media.mit.edu/rankings/product/sitc/>.